

Prof. Dr.
SERDAR GÜLENER

Dr. Öğr. Üyesi
CEM DURAN UZUN

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANAYASA MAHKEMESİ
(Tarihsel Perspektiften Olaylar, Kişiler, Kararlar)

İÇİNDEKİLER

İKİNCİ BASKIYA ÖNSÖZ.....	V
ÖNSÖZ	VII
İÇİNDEKİLER.....	IX
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	XV
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

KANUNLARIN ANAYASAYA UYGUNLUK DENETİMİ VE 1961 ANAYASASI ÖNCESİ DÖNEMDE TÜRKİYE'DEKİ ARAYIŞLAR

I. Siyasal İktidarın Sınırlandırılması Arayışları (Anayasacılık Hareketleri) ve Anayasaya Uygunluk Denetiminin Ortaya Çıkışı.....	5
A. Siyasal İktidarın Sınırlandırılması Fikri ve 1787 Amerika Birleşik Devletleri Anayasası.....	5
1. “Üstün Hukuk”a Bağlılık Fikrinin Tarihselliği ve Yargısal Denetimin İlk Örnekleri.....	7
2. Amerikan Modelinin Ortaya Çıkışı ve Anayasa Yargısının Birinci Dalgası.....	12
3. Avrupa (Kelsen) Modelinin Ortaya Çıkışı ve Anayasa Yargısının İkinci Dalgası	16

4. Sovyetler Birliğinin Dağılması ve Anayasa Yargısının Üçüncü Dalgası.....	19
II. Türkiye’de Anayasaya Uygunluk Denetimi Fikrinin Tarihî Gelişimi	20
A. 1876 Kanun-i Esasi Dönemi	21
B. 1921 Teşkilat-ı Esasiye Kanunu (1921 Anayasası)	24
C. 1924 Anayasası.....	28
1. “Anayasa, Yargısal Denetime İmkân Vermektedir” Görüşü	29
2. Anayasa, “Yargısal Denetime İmkân Vermemektedir” Görüşü	30
3. Anayasaya Uygunluk Denetimine Dair Çeşitli Yargı Kararları.....	31
a. İstanbul Dördüncü Hukuk Mahkemesinin 1927 Yılında Verdiği Karar.....	31
b. Yargıtay Genel Kurulunun 4 Şubat 1931 Tarihli Kararı..	32
c. Akşehir Hâkimi Refik Gür Tarafından Verilen Karar	33
d. Danıştay ve Anayasaya Uygunluk Denetimi	39
e. Diğer Çabalar	39

İKİNCİ BÖLÜM

1961 ANAYASASI DÖNEMİNDE

ANAYASAYA UYGUNLUK DENETİMİ

I. 27 Mayıs 1960 Askerî Darbesi ve 1961 Anayasası’nın Hazırlanışı	43
II. Kurucu Meclis Tartışmalarında Anayasaya Uygunluk Denetimi....	44
III. 1961 Anayasası’nda Anayasa Mahkemesi.....	59
A. Üyelerin Seçimi	59
B. Üyeliğin Sona Ermesi.....	60
C. Görev ve Yetkileri.....	61
D. Yargılama ve Çalışma Usulü.....	61
1. İptal Davası	61

2. Anayasaya Aykırılığın Diğer Mahkemelerde İleri Sürülmesi	62
E. Anayasa Mahkemesi Kararları	63
IV. 44 Sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un Yasama Meclis(ler)i Görüşmeleri.....	64
A. Kanun Önerileri: Hükûmet Tasarısı ve Saadet Evren'in Önerisi	64
B. Genel Kurul Görüşmeleri.....	65
V. 1962-1971 Arası Dönemde Anayasa Mahkemesi	74
A. Mehmet İbrahim Sünûhi Arsan'ın Başkanlık Dönemi (22.06.1962 – 13.07.1964).....	76
1. Anayasa Mahkemesine Yapılan İlk Başvurular.....	80
2. İptal ve İtiraz Davaları.....	83
B. Ömer Lütfi Akadlı'nın Başkanlık Dönemi (7.10.1964 – 8.7.1966)	89
1. İptal ve İtiraz Davaları.....	90
C. İbrahim Hilmi Senil'in Başkanlık Dönemi (8.7.1966 – 14.7.1968)	93
1. İptal ve İtiraz Davaları.....	94
D. Ömer Lütfi Ömerbaş'ın Anayasa Mahkemesi Başkanlığı'na Vekâlet Dönemi (15.07.1968 - 15.7.1970).....	97
1. İptal ve İtiraz Davaları.....	98
E. İsmail Hakkı Ketenoğlu'nun Başkanlık Dönemi (15.12.1970 – 14.07.1971).....	105
1. İptal ve İtiraz Davaları.....	106
2. Siyasi Parti Kapatma Davaları.....	107
VI. 1971-1982 Arası Dönemde Anayasa Mahkemesi	110
A. Muhittin Taylan'ın Başkanlık Dönemi (14.07.1971 – 14.07.1975)	113
1. Siyasi Parti Kapatma Davaları.....	114
2. İptal ve İtiraz Davaları.....	115
B. Kani Vrana'nın Başkanlık Dönemi (1.10.1975 – 13.07.1978) ...	129

1. İptal ve İtiraz Davaları.....	130
C. Şevket Müftügil'in Başkanlık Dönemi (24.07.1978 – 07.08.1982).....	136
1. İptal ve İtiraz Davaları.....	138
2. Siyasi Parti Kapatma Davaları.....	150
VII. Anayasa Mahkemesinin 1962-1982 Arası Döneminin Değerlendirmesi.....	151

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

1982 ANAYASASI DÖNEMİ

I. 1982-2010 Arası Dönemde Anayasa Mahkemesi.....	155
A. 1982 Anayasası'nın Hazırlanma Süreci ve Anayasa Mahkemesi.....	156
1. Yeni Anayasaya Dair Temel İlkeler	157
2. Kurucu Meclis Çalışmalarında Anayasa Mahkemesi	158
a. Danışma Meclisine Sunulan Tasarıda Anayasa Mahkemesi.....	159
b. Danışma Meclisi Tarafından Kabul Edilen Tasarıda Anayasa Mahkemesi	162
c. Millî Güvenlik Konseyinin Kabul Ettiği Tasarıda Anayasa Mahkemesi	165
3. 1982 Anayasası'nın İlk Şeklinde Anayasa Mahkemesi.....	166
a. Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu (Üyeler)	167
aa. Üyelerin Seçimi ve Nitelikleri	167
bb. Üyeliğin Sona Ermesi	168
b. Görev ve Yetkileri	169
c. Yargılama ve Çalışma Usulü	169
d. Anayasa Mahkemesinin Denetim Yolları.....	170
aa. İptal Davası.....	170
bb. Anayasaya Aykırılığın Diğer Mahkemelerde İleri Sürülmesi.....	171

e.	Anayasa Mahkemesi Kararlarının Niteliği	172
f.	Geçici Hükümler ile 1982 Anayasası'na Uyum/Geçiş.	173
4.	2949 Sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun	173
a.	Hükümetin Kanun Tasarısı ve Milli Güvenlik Konseyi Anayasa Komisyonunun Tasarı Üzerinde Yaptığı Değişiklikler	175
b.	Millî Güvenlik Konseyi Görüşmeleri.....	177
5.	1982 – 2010 Arası Dönemde Anayasa Mahkemesi ile İlgili Yapılan Anayasa Değişiklikleri	180
a.	23.7.1995 Tarihli Anayasa Değişikliği	181
b.	3.10.2001 Tarihli Anayasa Değişikliği.....	181
B.	1982 – 2010 Arası Dönemde Anayasa Mahkemesinin Öne Çıkan Kararları.....	182
1.	Ahmet Hamdi Boyacıoğlu Dönemi (09.08.1982 – 06.04.1985)	183
a.	Siyasi Parti Kapatma Davaları.....	185
b.	İptal ve İtiraz Davaları.....	189
2.	Hasan Semih Özmert'in Başkanlık Dönemi (09.04.1985 - 27.07.1986)	193
3.	Orhan Onar'ın Başkanlık Dönemi (28.07.1986- 01.03.1988).....	197
4.	Mahmut Celalettin Cuhruk'un Başkanlık Dönemi (02.03.1988 - 01.03.1990).....	204
5.	Necdet Darıcıoğlu'nun Başkanlık Dönemi (02.03.1990 – 04.05.1991)	209
6.	Yekta Güngör Özden'in Başkanlık Dönemi (08.05.1991 – 01.01.1998)	214
a.	Siyasi Parti Kapatma Davaları.....	216
b.	İptal ve İtiraz Davaları.....	221
7.	Ahmet Necdet Sezer'in Başkanlık Dönemi (06.01.1998 - 05.05.2000)	226

a. Siyasi Parti Kapatma Davaları.....	227
b. İptal ve İtiraz Davaları.....	228
8. Mustafa Bumin'in Başkanlık Dönemi (31.05.2000 - 26.06.2005).....	230
a. Siyasi Parti Kapatma Davaları.....	232
b. İptal ve İtiraz Davaları.....	235
9. Tülay Tuğcu'nun Başkanlık Dönemi (25.07.2005 - 12.06.2007)	240
II. 2010 Sonrası Dönemde Anayasa Mahkemesi.....	244
A. 5982 Sayılı Kanunla Yapılan 2010 Anayasa Değişikliğinde Anayasa Mahkemesi.....	245
B. 6216 Sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun.....	260
C. 2017 Anayasa Değişikliğinde Anayasa Mahkemesi.....	264
D. 2010 Sonrası Dönemde Anayasa Mahkemesinin Öne Çıkan Kararları	265
1. Haşim Kılıç'ın Başkanlık Dönemi (22.10.2007 - 10.02.2015)	265
a. İptal ve itiraz Davaları	266
b. Bireysel Başvuru Kararları.....	271
c. Siyasi Parti Kapatma Davaları.....	278
2. Zühtü Arslan'ın Başkanlık Dönemi (10.02.2015 – Devam ediyor).....	284
a. İptal ve itiraz Davaları	285
b. Bireysel Başvuru Kararları.....	299
III. Anayasa Mahkemesinin 1982-2022 Arası Döneminin Değerlendirilmesi.....	313
SONUÇ VE DEĞERLENDİRME	323
KAYNAKÇA	329